

JAMES (1951) heeft het bestaan van deze ziekte bevestigd. JAMES nam waar dat er duidelijk twee leeftijdsgroepen zijn waarop idiopathische scoliose zich voordoet, nl. de zuigelingenleeftijd en de adolescentenleeftijd. Er bestaan duidelijke verschillen tussen deze twee groepen. De zuigelingenscoliose is gewoonlijk links-convex en komt vooral bij jongens voor; de adolescentenscoliose is gewoonlijk rechts-convex en komt vooral bij meisjes voor.

LLOYD-ROBERTS en PILCHER (1965) bestudeerden het natuurlijke verloop van de zuigelingenscoliose. Zij constateerden dat 92% spontaan herstelde en dat er bij slechts 5% een ernstige progressieve scoliose ontstond. Zij beschouwen het ziektebeeld als een onderdeel van „the moulded baby syndrome”, dat behalve scoliose, ook een scheef hoofd (plagiocefalie), scheve hals, asymmetrische thorax en een scheve stand van het bekken omvat.

CONNER (1969) wijst erop dat de gelijktijdige aanwezigheid van andere afwijkingen zoals retardatie, epilepsie en aangeboren misvormingen, duidt op een slechte prognose.

RUTH WYNNE-DAVIES (1968) zocht naar de oorzaak van idiopathische scoliose. Zij concludeerde dat er erfelijke factoren en milieufactoren bij betrokken zijn. Zij vermoedde bij de zuigelingenscoliose een sterke exogene factor.

Deze Engelse waarnemingen worden van Duitse zijde bevestigd. Verschillende Duitse schrijvers (TÖNNIS 1968; MAU 1969; LÜBBE 1970) zijn van mening dat de zuigelingenscoliose inderdaad door een uitwendige factor wordt veroorzaakt, en wel door een foutieve ligging in de wieg. LÜBBE (1970) wijdt een uitstekende monografie aan dit onderwerp. Wanneer een zuigeling gewoonlijk in een scheve houding ligt — d.i. half op de rug, half opzij, met het hoofd opzij gedraaid — en wanneer het kind dan ook nog altijd op dezelfde kant ligt, ontstaat er volgens LÜBBE afplatting van de schedel en van de thorax en een bocht in de wervelkolom.

In het licht van deze opvattingen hoeft de behandelend geneesheer de moeder van een zuigeling met scoliose dus niet te belasten met ingewikkelde behandelingsmethoden zoals gipsbed, korset of harnas. Hij moet de moeder aanraden het kindje buikligging te geven en hij kan zelf volstaan met regelde controle om na te gaan of het kind toch niet onverhoopt tot de groep van de 5% behoort, die niet spontaan geneest.

Literatuur: CONNER, A. N. (1969) Developmental anomalies and prognosis in infantile idiopathic scoliosis. *J. Bone Jt Surg.* **51B**, 711. — HARRENSTEIN, R. J. (1936) Sur la scoliose des nourrissons et des jeunes enfants. *Rev. Orthop.* **43**, 289. — JAMES, J. I. P. (1951) Two curve patterns in idiopathic structural scoliosis. *J. Bone Jt Surg.* **33B**, 399. — LLOYD-ROBERTS, G. C. en M. F. PILCHER (1965) Structural idiopathic scoliosis in infancy. *J. Bone Jt Surg.* **47B**, 520. — LÜBBE, C. (1970) *Die Säuglingsskoliose*. J. E. Lehmanns Verlag, München. — MAU, H. (1969) Säuglinge sollten in Bauchlage gross gezogen werden. *Münch. med. Wschr.* **9**, 471. — TÖNNIS, D. (1968) The correlation between oblique deformities and infantile scoliosis. *J. Bone Jt Surg.* **50B**, 881. — WYNNE-DAVIES, R. (1968) Familial idiopathic scoliosis. *J. Bone Jt Surg.* **50B**, 24.

M. J. KINGMA

INGEZONDEN

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie; deze behoudt zich het recht voor de stukken te bekorten)

MEDISCH-JURIDISCHE BESCHOUWINGEN OVER DE MOERBEI (MORULA)

Collega SCHUURMANS STEKHOVEN meent dat de bevruchte eicel in het morula-stadium een „onafhankelijk bestaan” leidt. Is dat juist? Gedurende de 4 à 5 dagen dat ze de tuba passeert, wordt ze gevoed door de vloeistof die zich in de eileider bevindt en die door de vrouw is geproduceerd.

Afgezien hiervan en van de definitie van zwangerschap die de schrijver geeft, is het voor mij onbegrijpelijk dat hij de term „kiemend leven” voor de bevruchte eicel verwerpt. Voor mij betekent de „razende snelheid” waarmee ze zich deelt: leven.

De aanduiding „mens in wording” is eveneens juist; uit deze morula kan niets anders ontstaan dan een individu met 46 chromosomen: een mens. Daarom heb ik ook geen bezwaar, te spreken van een „ongeboren kind”, en meen ik dat dit door de wet beschermd wordt.

Bij abortus arte provocatus gaat het om vernietiging van menselijk leven en niet alleen om vernietiging van een „nestelingsprodukt”. Voor dit leven dient de medicus eerbied te hebben. De eed van HIPPOCRATES en de resolutie van de W.M.A. liegen er niet om; hierin wordt met conceptie bedoeld de samensmelting van eicel en zaadcel.

Literatuur: SCHUURMANS STEKHOVEN, W. (1971) *Ned. T. Geneesk.* **115**, 384.

Utrecht, 28 februari 1971

W. P. PLATE

Collega SCHUURMANS STEKHOVEN (1971) geeft een uitvoerige beschouwing over een klein onderdeel van de prenatale ontwikkeling van de mens, speciaal over het morula-stadium van de duur van ongeveer een week, naar hij zegt. De morula zou een onafhankelijk leven leiden totdat ze zich ingraaft in het slijmvlies van de uterus (nidatie). Tenslotte komt hij tot het abortus-vraagstuk.

Er zijn tegen het betoog van collega SCHUURMANS STEKHOVEN enkele bedenkingen te maken, en wel *a.* over de vermelde feiten en gegevens, alsmede *b.* tegen de interpretatie ervan.

a. Niet de morula graaft zich in, maar de blastula (blastocyt). Het morula-stadium is dan reeds voorbij. Dit wordt duidelijk weergegeven o.m. in *Human embryology* door W. J. HAMILTON c.s. (1962) en in *Inleiding tot de embryologie* door J. LANGMAN (1969). Volgens de laatstgenoemde vindt de innidatie, die voorzover bekend is, nooit direct is waargenomen, naar alle waarschijnlijkheid plaats 5½ tot 6 dagen na de ovulatie. Het tijdstip van de innesteling is dus vroeger dan door SCHUURMANS STEKHOVEN wordt vermeld, want er moet na de ovulatie nog een dag gerekend worden voor de vereniging van de kiemcellen, de syngamie of de impraegnatio; men spreekt tegenwoordig van conceptio of ontvangenis, maar het woord zegt het al dat daarmee eigenlijk niet hetzelfde bedoeld kan zijn. Naar ik meen, is de tijdsruimte tussen bevruchting en innesteling dus 4 à 5 dagen korter dan door SCHUURMANS STEKHOVEN wordt opgegeven.

Heeft de morula een onafhankelijk bestaan? De vrucht legt een afstand af in de tuba Fallopii, maar is dat een onafhankelijke positie zoals de auteur meent? Er is beweeglijkheid en verplaatsing, maar onafhankelijk van de a.s. moeder? Dat is niet aan te nemen. De voeding, de spierfunctie

voor de verplaatsing moeten immers van de zijde van de moeder komen.

b. SCHUURMANS STEKHOVEN oordeelt met zijn medisch-juridisch brein, dat het onjuist is de morula op te vatten als kiemend leven, als een mens-in-wording, zodat er in dat stadium geen zwangerschap bestaat en deze dus ook niet door afdrijving of doding beëindigd kan worden. Hiertegen heb ik bezwaar. Gaat men de opvolgende stadia na van de vrucht, dan blijkt dat de vorm steeds minder bepaald wordt al naar gelang dat wij dichter tot het begin naderen. Met 6 weken is de menselijke vorm (ledematen, ogen, oren, enz.) nog zichtbaar, zodat men voorheen wel gedacht heeft dat met 40 dagen de bezieling plaatsvindt. Doch ook de beginstadia bevatten een mens-in-aanleg, het genotype, de erfelijke grondslag voor het soorttype én voor de individuele kenmerken, gunstige of ongunstige. De mens bezit, aldus is nog geen 15 jaar bekend, 23 paar chromosomen (2n), die voor de helft van elk der ouders afkomstig zijn. Zoals bekend is, was er in de 18e eeuw een levendige strijd tussen voorstanders van de leer der preformatie en die der epigenesis. De eerstgenoemde werd verdrongen, maar niet geheel en al. De natuur gaat volgens een vast plan te werk, ook in eerste stadia zoals uiting van leven; het kan dus moeilijk worden ontkend dat er in de eerste stadia van de vrucht kiemend leven aanwezig is. Deze is mens-in-wording vanaf het stadium van de zygote. Met de bevruchting begint de zwangerschap. Aldus ook F. VOGEL (1961) in zijn uitvoerig boek over „Humangenetik“: „Das Leben der Zygote beginnt mit der Befruchtung . . .” en uiteraard menselijk leven; hij behandelt immers „Humangenetik”. Trouwens SCHUURMANS STEKHOVEN geeft zelf al blijk van twijfel; hij kan immers niet inzien dat de morula door ingraving rechten zou kunnen verwerven. Hij bedoelt blijkbaar recht op bescherming.

Het bovenstaande is uiteraard niet zonder betekenis voor de ethische waardering van abortus, eventueel van de morning-after-pill.

SCHUURMANS STEKHOVEN maakt tenslotte de opmerking, dat hij slechts een detail in aanmerking heeft genomen. Zou dat niet de reden zijn, dat hij met het geheel, met de continuïteit tijdens de embryologische ontwikkeling, onvoldoende rekening heeft gehouden?

Literatuur: HAMILTON, W. J., J. D. BOYD en H. W. MOESMAN (1962) *Human embryology*. Cambridge. — LANGMAN, J. (1969) *Inleiding tot de embryologie*. 4e druk. Utrecht. — SCHUURMANS STEKHOVEN, W. (1971) Medisch-juridische beschouwingen over de moerbeï (morula). *Ned. T. Geneesk.* 115, 384. — VOGEL, F. (1961) *Lehrbuch der allgemeinen Humangenetik*. Springer-Verlag.

Maastricht, 4 maart 1971

J. E. SCHULTE

Natuurlijk hebben PLATE en SCHULTE gelijk indien zij *medische afhankelijkheid* van morula en blastula van het moeder-organisme op de voorgrond stellen. Daarmede is niet in strijd de *juridische zelfstandigheid*. Zulks te meer sedert PETRUCCI slaagde in extracorporele fertilisatie (conjugatie van eicel en zaadcel) en het tot stand brengen van zwangerschap door implantatie van de resulterende morula (blastula). Volgens PLATE en SCHULTE heeft bij een dergelijke vrouw geen „conceptie” plaatsgehadt! Ik laat nu daar dat in een dergelijk geval beide cellen van het echtpaar, een van beide van een van beide echtgenoten en geen van beide van het echtpaar kunnen zijn. Ik laat ook buiten beschouwing, dat menige morula (blastula) zich niet nestelt — ten gevolge van natuurlijke, pathologische of kunstmatige oorzaken. Men

zal nu verstaan, dat ik *juridisch-abortologisch* bezien in het morula-blastula-stadium zwangerschap en aborteermogelijkheid ontken. Een bevrucht kipeëi is geen „kuiken-in-wording” — men vergeve mij deze wat ondeugende vergelijking.

Vóór de nesteling neem ik geen „kind” aan van wie de vrouw zwanger is in de zin van art. 2 van het burgerlijk wetboek, daargelaten of zwangerschapsreacties in dat stadium ooit positief uitvallen en men dus medisch ooit het bewijs — men schrikke niet van dit juristen in de mond bestorven woord — van zwangerschap vóór de nesteling kan aantonen.

PLATE ziet over het hoofd dat van „mens”, van „individu”, pas sprake kan zijn na het ter wereld komen. Eerbied (voor het leven) is noch een medisch, noch een juridisch begrip. Gaarne PLATES ethische visie op het „leven” — what is there in a word? — eerbiedigend, wil ik hem en andere belangstellenden in het complexe abortusprobleem wel geruststellen: ik strijd niet voor „legalisatie” (wettelijk geoorloofd verklaren), maar voor „discriminalisatie” (opheffing van de strafbaarstelling). Het getij van de stenen tafelen (de 10 geboden), van HIPPOCRATES en van de W.M.A.-resolutie is verlopen, in elk geval snel aan het verlopen. Wij leven in de overgangstijd, waarin nog slechts actueel kan zijn hoe snel en hoe ver men de bakens kan en mag verzetten.

Knegsel, 12 maart 1971

Dr. Mr. Dr. W. SCHUURMANS STEKHOVEN

Als iemand zou beweren dat het kind na de geboorte een onafhankelijk bestaan leidt, zou iedereen dat als onzin beschouwen. Even ongerijmd is de bewering dat het zich tot moerbeï ontwikkelende versmeltingsprodukt in eileider of uterus een onafhankelijk bestaan leidt. Binnen deze ruimten zijn alle voorwaarden aanwezig om het embryo tot ontwikkeling te brengen, en die ontwikkeling is daarvan volkomen afhankelijk. Als het menselijk vernuft in staat is deze voorwaarden buiten de moeder tot stand te brengen, wordt daarvoor aan de waarde van de natuurlijke plaats van ontwikkeling geen afbreuk gedaan. Dr. SCHUURMANS STEKHOVEN meent dat de zwangerschap pas begint met de opneming in de extra-cellulaire ruimte van het slijmvlies van de moeder. Hij zegt: „van zwangerschap is geen sprake vóór de nesteling of te wel nidatie.” Nu is zwangerschap een toestand die bestaat sinds het begin der mensheid, en sindsdien heeft het begrip zwangerschap zich gevormd, onafhankelijk van embryologische begrippen zoals morula, blastula, en zelfs zonder de anatomische begrippen eileider en baarmoeder. Het is dan ook volkomen willekeurig, het begrip zwangerschap te willen beperken als zou deze pas beginnen met de nesteling of nidatie. Deze beperking is nooit bij welke wetgeving dan ook als grondslag gebruikt.

Het woord gravidus komt van het bijvoegelijk naamwoord gravis, wat betekent: zwaar, drukkend, beladen, bezwaard, en met het woord graviditas kan niets anders bedoeld zijn dan dat binnen de ruimte van de vrouw zich een bevrucht ei bevindt. Wetenschappelijk is vastgesteld dat het menselijk leven begint bij de conceptie, dus op het moment dat eicel en zaadcel zijn versmolten. Het menselijk leven wordt door het Nederlandse recht beschermd, dus ook het menselijk leven in de fase van de moerbeï. Ook in dit stadium zou een zwangerschap worden verstoord. Ik meen dan ook dat de medisch-juridische beschouwingen van Dr. Mr. W. SCHUURMANS STEKHOVEN geen weerklank zullen vinden bij biologen, noch bij juristen.

Nijmegen, 7 maart 1971

R. BAHLMANN